

Världsarv

Kvarkens skärgård

svenska |

Båthus och fiskebastun

I varje by längs kusten har sökandet efter bästa möjliga båtplats ständigt pågått och sedermera har båtplatsen blivit byns hamn och båthusområde. De viktigaste kraven har varit; relativt skyddat läge för stormar, närhet till bebyggelse och bostad, tillräckligt vattendjup ända fram till båthusstranden samt utrymme på stranden för båthus och krakanvallar (gistvallar). I de större fiskebyarna har det hänt mer än en gång att fiskare har varit tvungna, på grund av uppgrundningen, att flytta sitt båthus till en ny hamnplats.

FISKARBASTU. FOTO: HANS HÄSTBACKA

I äldre tider hade de flesta bönderna ett eget båthus. Strax intill båthusen fanns krakan (gistvallen), där näten hängdes upp på tork efter fångstresan och där ryssjorna spändes ut för att rengöras. I krakanvallen "letade" (impregnerades) man oftast fiskbragderna. Det var vanligt att krakanvallen var inhägnad av gärdesgårdar, eftersom kor, får och hästar gick fritt på bete överallt på byns allmänningar.

Båthusen var en nödvändighet för annat än fisket. Man använde dem i arbetet med lövbrytning på skärgårdsängarna, bärplockning, höbärgning, samlande av vassens rörvippor, även om fisket var det primära.

Avstånden till fiskeplatserna i den yttre skärgården var långa och därför byggdes övernattningsstugor på de yttre kob-

barna där läget var gynnsamt. Fiskarhuset var en enkel stuga eller koja, avsedd för övernattnings eller som tillfällig bostad under fiskesäsongerna – i skriftliga sammanställningar har dessa ofta kallats fiskarbastun.

Av de ursprungliga fiskarbasturna finns få kvar och fiskelägen som i början av 1900-talet var vanliga har nästan helt försvunnit. De viktigaste fiskelägena var; Storskär (tidigare Kirkegardzskäret), Storsand, Malaxkallan, Norrskär (tidigare Alckenn), Lappören, Rikgrund (Ritgrund) och Mickelsörarna. Även i Byviken på Valsörarna, Klobbhällan, Skötgrund samt Rödgrynorna har det funnits fiskelägen. Ett tiotal fiskestugor/bastun är ännu i yrkesfiskarnas användning, av en del har man gjort sommarstugor, men största delen är i dåligt skick och står och förfaller. Det viktigaste fiskeläget för Molpeborna har varit, och är, fortfarande Kobberget.

Alla äldre fiskarbastun har haft nävertak, öppen hörnspis murad av gråsten och tegel samt en primitiv inredning av sovlavar (britsar) och sittbänkar. Lavarna fanns vid borte gavelväggen, en övre och en undre. Golvet vilade på revlar, inner- och mellantak saknades. Ljus fick man in från ett fönster på ena långväggen, ofta 20 x 20 cm. Förvarings- och redskapsrum förekom, förutom svalen kunde finnas särskilda fiskebodar, antingen sammanbyggda med fiskebastun eller som fristående byggnader. T.ex. på Kobberget fanns åtminstone 7 bodar, som även innehöll ett saltförråd med stora kar och tinor, i vilka fångsten saltades dagligen. Fiskarbastuns normalstorlek utan svale och bod var ca 4 x 4 m.

